

Sygn. akt I CKN 352/98

W Y R O K
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Dnia 9 września 1998 r.

Sąd Najwyższy Izba Cywilna

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSN - M. Sychowicz (spraw.)

Sędziowie SN - F. Barczewska

SN - M. Kocon

Protokolant: I. Janke

po rozpoznaniu w dniu 9 września 1998 r.

na rozprawie

sprawy z odwołania Przedsiębiorstwa [...] w B. Spółki Akcyjnej
przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
z udziałem [...] Związku [...] w K.

o przeciwdziałanie praktykom monopolistycznym

na skutek kasacji powoda

od wyroku Sądu Wojewódzkiego w W. - Sądu Antymonopolowego
z dnia 26 marca 1997 r., sygn. akt XVII Ama [...]

oddala kasację.

**zasądza od Przedsiębiorstwa [...] w B. - Spółka Akcyjna
na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
oraz [...] Związku [...] w K. kwoty po 700 (siedemset) złotych tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

U Z A S A D N I E N I E

[...] Związek [...] w K., zwany dalej „Związkiem”, utworzony w trybie przepisów art. 64 i nast. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. z 1996 r. Nr 13, poz. 74 ze zm.), jest organizatorem komunikacji zbiorowej na obszarze tworzących go 17 gmin województwa [...]. Dnia 3 lutego 1995 r. zawarł on z Przedsiębiorstwem [...] - Spółka Akcyjna w B., zwanym dalej „Przedsiębiorstwem”, umowę w przedmiocie świadczenia przez to Przedsiębiorstwo „usług przewozu pasażerów w autobusowej komunikacji miejskiej na wskazanym przez zleceniodawcę obszarze”. Umowa, w której Przedsiębiorstwo oznaczone zostało jako „Przewoźnik” a Związek jako „Zleceniodawca”, określa zasady ustalania wynagrodzenia należnego Przedsiębiorstwu z tytułu świadczenia usług według tzw. wozokilometrów, z tym że Związek zastrzegł możliwość obniżenia wynagrodzenia „w przypadku przekazania dotacji do komunikacji z budżetu państwa bezpośrednio do Przewoźnika z mocą od dnia jej przyznania” (§ 4 ust. 3 umowy).

Uznając wymieniony warunek umowy za narzucony i upatrując w będących wynikiem jego realizacji działaniach Związku stosowanie praktyk monopolistycznych, Przedsiębiorstwo wystąpiło do Urzędu Antymonopolowego (obecnie Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów) z żądaniem wszczęcia w stosunku do Związku postępowania administracyjnego. Urząd wszczął takie postępowanie i decyzją z dnia 6 września 1996 r. nie stwierdził stosowania przez Związek praktyki monopolistycznej określonej w art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym (Dz. U. z 1995 r. Nr 80, poz. 405). Urząd uznał, że Związek wprawdzie posiada na rynku województwa [...] co najmniej pozycję dominującą w zakresie

organizacji autobusowej komunikacji pasażerskiej i że dotacja z budżetu państwa do pasażerskich przewozów autobusowych przysługuje przewoźnikowi (przedsiębiorstwu komunikacyjnemu), ale działaniem swoim Związek nie narzucił Przedsiębiorstwu (ani innemu przedsiębiorstwu komunikacyjnemu) uciążliwych warunków umowy, przynoszących mu nieuzasadnione korzyści.

Sąd Wojewódzki w W. - Sąd Antymonopolowy wyrokiem z dnia 26 marca 1997 r. oddalił odwołanie Przedsiębiorstwa od wymienionej decyzji. Zdaniem Sądu Antymonopolowego wykładnia przepisów ustawy budżetowej na rok 1995 z dnia 30 grudnia 1994 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 27, poz. 141 i 142) i § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 1994. w sprawie ustalenia stawek dotacji przedmiotowych do pasażerskich przewozów autobusowych i kolejowych (Dz. U. Nr 90, poz. 420) oraz analiza pozycji Związku i Przedsiębiorstwa, ukształtowanych zawartą umową, wskazuje, że dotacja z budżetu państwa do pasażerskich przewozów autobusowych należy się Związkowi, a zatem postanowienie § 4 ust. 3 umowy zawartej przezeń z Przedsiębiorstwem nie narusza prawa; tym samym brak jest podstaw do stawiania Związkowi zarzutu stosowania praktyk monopolistycznych. Ponadto w ocenie Sądu Antymonopolowego w kwestionowanym przez Przedsiębiorstwo postanowieniu § 4 ust. 3 umowy zawartej przez to Przedsiębiorstwo ze Związkiem trudno dopatrzyć się zagrożenia interesu publicznego, „co jest warunkiem uruchomienia ustawy antymonopolowej”.

Wyrok Sądu Antymonopolowego zaskarżyło Przedsiębiorstwo kasacją, wniesioną przez jego pełnomocnika, będącego radcą prawnym. Podstawę kasacji stanowi zarzut naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 1994 r. w sprawie ustalenia stawek dotacji przedmiotowych do pasażerskich przewozów autobusowych i kolejowych i przyjęcie, że adresatem dotacji są gminy lub związki gmin a nie przedsiębiorstwa komunikacji miejskiej, co w konsekwencji doprowadziło do niesłusznego uznania, że zachowanie Związku nie stanowi

praktyki monopolistycznej w rozumieniu art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Antymonopolowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Przedsiębiorstwo wnieśli o oddalenie kasacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie można odmówić racji zarzutowi kasacji, iż Sąd Antymonopolowy, m.in. w wyniku błędnej wykładni § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 1994 r. w sprawie ustalenia stawek dotacji przedmiotowych do pasażerskich przewozów autobusowych i kolejowych, doszedł do wadliwego wniosku, uznając że dotacja z budżetu państwa do pasażerskich przewozów autobusowych przysługuje Związkowi a nie Przedsiębiorstwu. Ustawa budżetowa na rok 1995 w art. 20 pkt 4 dotację do „autobusowych przewozów pasażerskich w komunikacji międzymiastowej...w tym dla komunikacji międzymiastowej w województwie [...] organizowanej (zleconej) przez samorządy gmin i związki gmin” określa jako dotację przedmiotową i nie wskazuje adresata tej dotacji. Adresat ten określony został w wydanym na podstawie i w granicach upoważnienia ustawowego zawartego w art. 19 ust. 3 ustawy z dnia 5 stycznia 1991 r. - Prawo budżetowe (Dz. U. z 1993 r. Nr 72, poz. 344 ze zm.) rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 1994 r. w sprawie ustalenia stawek dotacji przedmiotowych do pasażerskich przewozów autobusowych i kolejowych. Według § 2 ust. 2 tego rozporządzenia „dotację przedmiotową dla przedsiębiorstw komunikacji miejskiej województwa [...] otrzymują, z zastrzeżeniem ust. 3, przewoźnicy, niezależnie od przynależności sektorowej, realizujący autobusową komunikację międzymiastową (ponadlokalną) na podstawie zleceń udzielonych przez organizatorów komunikacji (gminy, związki gmin, porozumienia międzygminne)...” po spełnieniu warunków określonych w punktach 1-3. Zwraca uwagę, że

przytoczony przepis mówiąc o dotacji przedmiotowej już na wstępie stanowi, iż jest to dotacja „dla przedsiębiorstw komunikacji miejskiej województwa [...]”. Rozróżnienie w tym przepisie pojęć „przewoźnik” i „organizator komunikacji” świadczy, że użyte w nim pojęcie „przewoźnik” oznacza podmiot (przedsiębiorstwo komunikacji miejskiej województwa [...]) realizujący przewozy na zlecenie gminy, związku gmin lub porozumienia międzygminnego (organizatora komunikacji). Dotacja, której dotyczy rozpatrywany przepis, przysługuje zatem temu podmiotowi i to niezależnie od zasad, na jakich realizuje on przewozy, gdyż w tym zakresie przepis nie zawiera jakiegokolwiek zastrzeżenia. Podmiot realizujący przewozy w szczególności nie musi być przewoźnikiem w rozumieniu przepisów o przewozie (art. 774 - 793 k.c., ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. - Prawo przewozowe - Dz. U. z 1995 r. Nr 119, poz. 575 ze zm.). Taką wykładnię § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 1994 r. w sprawie ustalenia stawek dotacji przedmiotowej do pasażerskich przewozów autobusowych i kolejowych potwierdza jednolita i utrwalona już praktyka przyznawania dotacji przez jej dysponenta - Wojewodę [...].

To co powiedziano nie oznacza jednak, że kasacja zasługuje na uwzględnienie.

Należy mianowicie mieć na uwadze, że postanowienie § 4 ust. 3 umowy z dnia 3 lutego 1995 r. zawartej pomiędzy Związkiem a Przedsiębiorstwem nie stanowi podstawy otrzymania przez Związek dotacji z budżetu państwa do pasażerskich przewozów autobusowych bezpośrednio od dysponenta dotacji - Wojewody [...] ani też nie stanowi podstawy do domagania się przekazania mu sumy odpowiadającej wysokości tej dotacji od Przedsiębiorstwa. Wymienione postanowienie umowy zawarte jest w jej postanowieniu (§ 4) dotyczącym określenia wysokości wynagrodzenia umówionego przez strony umowy, należnego Przedsiębiorstwu od Związku za świadczenie przez Przedsiębiorstwo „usług przewozu pasażerów w autobusowej komunikacji miejskiej na

wskazany przez Zleceniodawcę obszarze” (§ 1 ust. 1 umowy). Postanowienie to jedynie przewiduje - jako element kalkulacji wysokości wynagrodzenia - możliwość obniżenia wynagrodzenia określonego w sposób opisany w § 4 ust. 1 i 2 umowy (według przyjętej tam stawki za tzw. wozokilometr) w razie przekazania dotacji z budżetu państwa bezpośrednio Przedsiębiorstwu. Jest więc w istocie postanowieniem regulującym sposób ustalenia wysokości wynagrodzenia Przedsiębiorstwa za usługi świadczone na podstawie umowy, które to postanowienie w ramach swobody kontraktowej (art. 353¹ k.c.) strony umowy mogły w niej zamieścić. Ustalenie wysokości umówionego wynagrodzenia w oparciu o tzw. wozokilometr, przy uwzględnieniu ewentualnego otrzymania przez Przedsiębiorstwo dotacji z budżetu państwa, jest wyrazem skalkulowania wspólnego przedsięwzięcia gospodarczego stron, na które wyraziły one zgodę. Domniemanie racjonalnego działania przez Przedsiębiorstwo przemawia za przyjęciem, iż zawierając umowę zapewniło ono ochronę swojego interesu w postaci przystąpienia do realizacji opłacalnego przedsięwzięcia i otrzymania w wyniku tego godziwego zysku. Oczywiście nie świadczy to jeszcze o niemożliwości zakwalifikowania zachowania się Związku przy zawieraniu umowy i jej wykonywaniu jako zachowanie, które stanowi praktykę monopolistyczną określoną w art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym. Jednakże w sytuacji, gdy strony umowy postanowiły określić wynagrodzenie Przedsiębiorstwa przy uwzględnieniu dotacji w razie jej przekazania Przedsiębiorstwu, nie wiążąc tego z tym, komu dotacja przysługuje, ale jedynie z rzeczywistym jej otrzymaniem (bądź nie otrzymaniem) przez Przedsiębiorstwo i gdy faktyczne otrzymanie (nie otrzymanie) dotacji przez Przedsiębiorstwo jest tylko elementem służącym do określenia wysokości wynagrodzenia należnego mu za spełnienie umówionego świadczenia, okoliczność komu dotacja rzeczywiście należy się pozostaje bez wpływu na ocenę działania Związku z punktu widzenia stosowania przezeń praktyki monopolistycznej. Okoliczność ta nie jest zatem

elementem pozwalającym na jego podstawie na wykluczenie zarzutu stosowania praktyki monopolistycznej Przez Związek (jak przyjął to Sąd Antymonopolowy) ani też na zbudowanie takiego zarzutu. W konsekwencji błędna wykładnia przez Sąd Antymonopolowy przepisu § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 1994 r. w sprawie ustalenia stawek dotacji przedmiotowej do pasażerskich przewozów autobusowych i kolejowych nie mogła (w sensie nie powinna była) wpłynąć na ocenę tego Sądu, czy Związek dopuścił się praktyki monopolistycznej.

Wprawdzie Sąd Antymonopolowy powiązał swoje stanowisko co do niestosowania praktyki monopolistycznej przez Związek z ustaleniem - m.in. na podstawie wykładni § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 1994 r. w sprawie ustalenia stawki dotacji przedmiotowej do pasażerskich przewozów autobusowych i kolejowych - że dotacja z budżetu państwa przysługuje Związkowi, ale okoliczność ta nie jest jedyną, która w ocenie tego Sądu uzasadniała oddalenie odwołania od decyzji Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, nie stwierdzającej stosowania praktyki monopolistycznej przez Związek. Stwierdzenie stosowania takiej praktyki w okolicznościach sprawy, w świetle art. 5 ust. 1 pkt 6 ustawy o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym, wymagało wykazania, że Związek narzucił uciążliwe warunki umowy Przedsiębiorstwu (ewentualnie innym podmiotom), przynoszące mu nieuzasadnione korzyści. Uznanie, że okoliczności te nie zostały wykazane pozwoliło Urzędowi na wydanie takiej decyzji, jak decyzja z dnia 6 września 1996 r., a Sądowi Antymonopolowemu na oddalenie odwołania od tej decyzji.

We wskazanym zakresie podstawa kasacji nie obejmuje wyroku Sądu Antymonopolowego (choć uzasadnienie kasacji dotyczy nie tylko kwestii związanych z przytoczoną w niej podstawą kasacyjną). Sąd Najwyższy rozpoznając sprawę w granicach kasacji, poza przypadkiem nieważności postępowania, która w rozpoznawanej sprawie nie wystąpiła (art. 393¹¹ k.p.c.),

nie jest władny wykroczyć poza granice określone podstawą, na której oparta została kasacja. Zaskarżony wyrok, jako skutecznie nie podważony co do treści dokonanego nim rozstrzygnięcia, powinien zatem zostać utrzymany w mocy.

Kierując się przytoczonymi względami Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² k.p.c. oddalił kasację i stosownie do art. 108 § 1 w związku z art. 98 § 1 i 3 oraz art. 99 k.p.c. orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego.

aw

jg